

УДК 338.32 ; 658.114.25

Костін Ю.Д.,
д.е.н., професор, професор кафедри економічної кібернетики
та управління економічною безпекою
Пустовий О.Д.,
аспірант*
Харківський національний університет радіоелектроніки

ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ У МАШИНОБУДУВАННІ: АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА ІНСТИТУЦІОНАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА

Kostin Yu.D.,
dr.sc.(econ.), professor, professor of department of economic
cybernetics and management of economic security
Pustovyi O.D.,
graduate student
Kharkiv National University of Radio Electronics

ENERGY SAVING IN MACHINE BUILDING: ANALYSIS AND ESTIMATION OF INSTITUTIONAL ENVIRONMENT

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку абсолютним пріоритетом для більшості держав виступає забезпечення сталого розвитку, який передбачає генерацію стійких темпів економічного зростання за умови дотримання жорстких екологічних стандартів. У цих умовах на передній план висувається проблема ефективного споживання енергоресурсів. Сьогодні енергоефективність є ключовим "критерієм якості функціонування як окремих підприємств, так і економічної моделі держави в цілому, злагодженості взаємодії між суб'єктами господарювання, населенням та органами влади" [5]. Таким чином, питання енергозбереження та енергоефективності набувають чималої актуальності, особливо на тлі останніх тенденцій зниження імпорту енергоносіїв та відсутності поставок з Донецької та Луганської областей.

В умовах дефіциту власних паливно-енергетичних ресурсів та зростання цін на імпортні енергоносії одним із важливих завдань інноваційно-технологічної модернізації української економіки стає підвищення ефективності енергоспоживання [1, с.418-419]. Однак реалізація цього завдання потребує значних інвестицій. У зв'язку з цим постає питання про те, чи достатніми є інституціональні умови реалізації Державної програми енергозбереження для окремого підприємства.

Аналіз останніх досягнень і публікацій. Істотний внесок у розвиток теорії та практики ресурсозбереження зробили українські та закордонні вчені. Важливі принципові проблеми ресурсозбереження і ресурсозбереження розглянуті в роботах Беренса В., Медоуза Д.Х., Медоуза Д.Л., Міллера Т., Рендерса Й. та інших. З вітчизняних учених, що вирішували питання ресурсозбереження на техніко-економічному рівні, необхідно виділити роботи Аптекаря С.С., Беня Т.Г., Бреславцева О.В., Долгорукова Ю.О., Захожай В.У., Полякова В.В., Садекова А.А., Стрільця А.І., Товаровського І.Г., Чернати Т.М., Хижняк Л.Т. та інші.

У статті [7] розглянуто проблему енергоефективності промисловості регіону, для вирішення якої пропонується розробляти стратегічну карту ефективності та систему збалансованих показників.

У [3] розглянуті питання розробки об'ґрунтованої системи заходів з формування та оцінки потенціалу енергозбереження підприємств паливно-енергетичного комплексу, яка повинна бути адекватною можливостям компанії та досягнутому рівню споживання енергоресурсів.

У роботі [2] досліджено теоретичні, методичні та практичні проблеми економічного оцінювання інноваційної енергозберігаючої продукції машинобудівних підприємств. Досліджено економічний зміст, значення та характерні риси інноваційної діяльності промислових підприємств на сучасному етапі розвитку вітчизняної економіки. Проаналізовано особливості інноваційної продукції підприємств машинобудування, зокрема енергозберігаючої продукції, описані основні етапи її життєвого циклу та способи фінансування продуктивних інновацій.

У статті [9] стверджується, що сьогодні Україна володіє достатніми енергетичними потужностями, але велику їх частку складає застаріле, технічно зношене обладнання та устаткування, що спричинює забруднення навколишнього середовища. На прикладі функціонування Київської ГЕС

* Науковий керівник: Костін Ю.Д. – д.е.н., проф.

автором проаналізовано перспективи функціонування гідроенергетики України як складової енергетичного комплексу.

Таким чином, можна стверджувати, що аналізу проблеми енергозбереження у вітчизняній економіці присвячена чимала кількість публікацій. Разом з тим малодослідженим залишається питання про інституціональні умови для реалізації державних програм енергозбереження на рівні окремого підприємства.

Постановка завдання. Метою статті є аналіз та оцінка інституціонального середовища енергозбереження на рівні держави, машинобудівного комплексу та Харківської області, виявлення факторів, які деструктивно впливають на реалізацію державних програм підвищення енергоефективності.

Викладення основного матеріалу дослідження. Ефективне використання енергії – один із інтегральних показників розвитку економіки, науки та соціокультурного розвитку нації. За цим показником Україна знаходиться у числі тих держав, де стагнація існуючого становища може спровокувати серйозну економічну кризу з наступними масштабними соціальними потрясіннями. Значні енерговитрати мають місце в промисловому виробництві, особливо таких його галузях, як металургія, хімічна та нафтопереробна промисловість. Частка енергії у вартості продукту тут складає 30-50 %. У цілому по країні енергоємність валового внутрішнього продукту в 3-5 разів більша, ніж у розвинутих країнах Заходу. Таким чином, актуальність енергозбереження для вітчизняних підприємств не викликає сумнівів.

Структура економіки країни характеризується значною часткою матеріало- та енергоємних галузей, в результаті чого досягнення рівня енергоємності ВВП розвинутих країн, в структурі економіки яких домінує сфера послуг та наукомісткі галузі виробництва, без структурної перебудови української економіки, є неможливим. Разом із тим, прогнозований потенціал зниження споживання енергії за рахунок ефективного використання паливно-енергетичних ресурсів (ПЕР), відповідно до розрахунків і висновків Енергетичної стратегії України на період до 2030 року та подальшу перспективу [5], складає 51,3%. Реалізація цього потенціалу може значно зменшити споживання ПЕР, що дозволить зняти гостроту проблеми зовнішньої енергетичної залежності. Отже, проблема ефективного використання енергоресурсів за своєю стратегічною важливістю не поступається проблемі диверсифікації джерел їх постачання, оскільки наслідком низькоефективного споживання ПЕР є висока собівартість виробленої продукції, робіт (послуг), що зумовлює зниження рівня конкурентоздатності національної економіки.

За даними Держкомстату, підприємствами й організаціями всіх видів економічної діяльності використано первинних і вторинних видів палива в умовному вимірі (з урахуванням обсягів реалізації населенню) у 2012 році 122,4 млн. т.н.е., що на 4% менше ніж за попередній рік, в 2011 році – 182,6 млн.т, що на 1,4 % більше ніж в 2010 році.

В зазначені роки в структурі використаного палива припадало: на природний газ 36%, на вугілля 28% в 2010 році і 29% в 2011 році, на нафтопродукти – 11,0%, на кокс і напівкокс %, на нафту, включаючи газовий конденсат 9,0% в 2010 році і 7,0% в 2011 році. Незначні відмінності в структурі споживання палива спостерігалися: в 2010 році в порівнянні з 2009 роком за рахунок збільшення частки природного газу – на 2 в.п. при зниженні нафти сирової, включаючи газовий конденсат і нафтопродуктів, на 1 в.п. та в 2011 році в порівнянні з 2010 роком за рахунок збільшення частки вугілля на 1 в.п. при зниженні частки нафти сирової, включаючи газовий конденсат, на 2 в.п. У розподілі палива за напрямками споживання на перетворення в інші види палива та енергію припадало: у 2010 році 55,3%, у 2011 році – 55,0%, на витрати в цілях кінцевого споживання – 39,3% і 37,5%, на неенергетичні потреби, відповідно – 4,8% і 5,1%, на втрати при розподілі, транспортуванні та зберіганні – 0,6%. Природний газ – дуже важлива частина енергетичного балансу України. Його частка складає більше 40% – порівняно лише з 25% в Європейському Союзі. Отже, це досить високий показник; в цілому у Східній Європі він складає близько третини. Це спадок радянської системи, де газ посідав важливе місце в енергетичному балансі. Українська проблема енергетичної безпеки прийнятні частки полягає в тому, що імпортується дуже багато газу. За умов вільного істотного виробництва, Україна стала другим споживачем у Європі (33 млрд. кубометрів) після Німеччини (34 млрд.). Тобто Україна імпортує більше, ніж, скажімо Голландія і Чехія, Словаччина і три балтійські республіки та ще й Угорщина. Щодо аналізу споживання газу, то 40% - це виробництво електроенергії та опалення, 30% – промислове споживання і чверть – домогосподарче використання [5]. Дуже багато втрачається на компресорних станціях і під час транспортування.

В Україні показник енергоємності валового внутрішнього продукту (далі – ВВП) в 2,5 рази перевищує рівень енергоємності розвинутих країн світу. Так, енергоємність ВВП Японії складає 0,11 кг н.е./\$, Великобританії – 0,14 кг н.е./\$, Німеччини та Франції – 0,18 кг н.е./\$, США – 0,21 кг н.е./\$. Проте, структурні зміни в економіці України знайшли відображення в позитивній динаміці зниження енергоємності ВВП. З 2000 по 2012 рік в Україні спостерігається зменшення енергоємності ВВП на 36% або з 0,98 кг у.п./грн. до 0,621 кг у.п./грн. Незважаючи на позитивну тенденцію зниження енергоємності ВВП, ця динаміка недостатня для покращення економічних показників розвитку

держави [16]. Такий стан справ зумовлено насамперед тим, що в Україні заміна та модернізація застарілих основних засобів та впровадження інноваційних технологій йде дуже повільними темпами.

Крім того, на даний час структура економіки України складається переважно з енергоємних виробництв, які потребують модернізації шляхом впровадження енергоефективних технологій та обладнання.

На рис. 1 наведена динаміка енергоінтенсивності (відношення ВВП до загального обсягу споживання енергоносіїв у тонах умовного палива) в Україні за період 1990-2012 рр. [11].

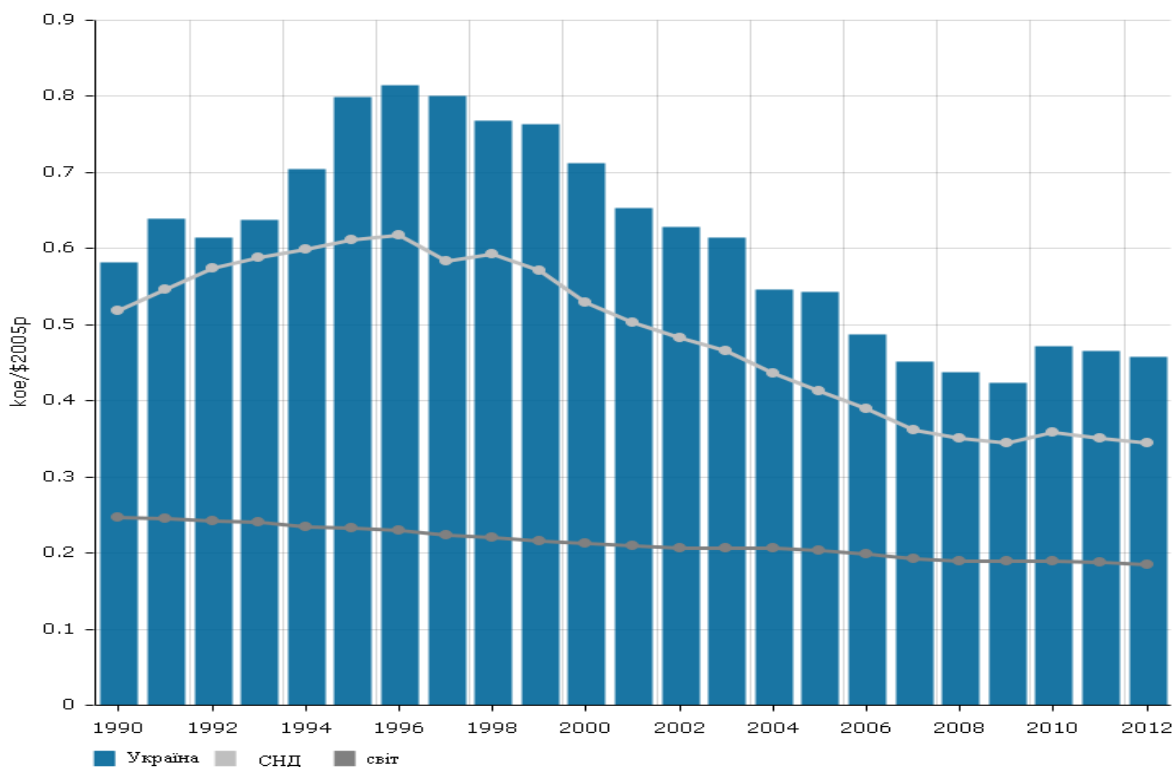

Рис. 1. Динаміка показника енергоінтенсивності України

Джерело: [11]

Для порівняння – показник енергетичної інтенсивності Федеративної Республіки Німеччини значно нижчий за середній світовий рівень та у 4 рази менший, ніж в Україні. Тобто Україна має в 4 рази вище споживання проти середнього значення в Європі, і енергетична інтенсивність навіть вища, ніж у Росії, вищі показники тільки в Туркменістану, Узбекистану, але вони мають власні поклади природного газу. За період 1998-2008 спостерігалися істотні зрушення, а отже енергетична інтенсивність зменшилася на 50%, проте такі значні покращення показника були пов'язані з економічним зростанням та реструктуризацією.

Щодо енергоспоживання країн ЄС, то воно становить 17% світового обсягу, а виробництво первинних енергоресурсів – 9%. Країни ЄС імпортують у середньому 50% необхідних енергоресурсів, а деякі навіть більше, як, наприклад, Німеччина – 61,4% і Австрія – 64,7%. ЄС вивозить 85% нафти, 40% природного газу, 35% вугілля.

Таким чином, помітна залежність європейських країн від імпорту енергоресурсів. За підрахунками, до 2020 року залежність ЄС від імпорту нафти зросте до 90%, газу – до 65% і вугілля – до 65%. До 2030 року споживання газу може збільшитися майже наполовину – до понад 700 млрд. куб. м. Нині європейські країни забезпечують свої потреби в газі з власних ресурсів на 37%, певну частку його додають Норвегія й Алжир. Лівову частку газу ЄС отримує з російських джерел – 29% [5].

Завдяки політиці енергозбереження країнам ЄС за період 1990-2005 р. вдалося знизити середній рівень енергоємності (валове внутрішнє енергоспоживання/ВВП) майже на 20% з 220 т.н.е/млн. євро у 1990 р. до 179 т.н.е/млн. євро у 2005 р. (рис. 2) [1].

Україна має потужні газо-, нафтотранспортні та електричні мережі, поєднані з мережами ЄС і СНД, що дає їй змогу брати участь у формуванні європейської енергетичної політики та спільного енергетичного ринку, відігравати важливу роль у співпраці в енергетиці ЄС–СНД. До того ж Україна має розвинену інфраструктуру газового комплексу. Плюс до цього потужності діючих газосховищ дають можливість створити стратегічний резерв природного газу та його використання у надзвичайних ситуаціях.

Рис. 2. Динаміка енергоспоживання та енергоємності країн ЄС-25

Джерело: [1]

Газотранспортна система України складається з 36,6 тис. км газопроводів, 783 компресорних станцій, 13 підземних сховищ газу місткістю понад 32,0 млрд. куб. м та об'єктів інфраструктури. Місткість українських підземних сховищ газу в Європі становить 20%, це більше, ніж частка Німеччини (11%) та Франції (7%), і удвічі більше, ніж спільна частка країн 2004 і 2007 років розширення ЄС. Для порівняння: Німеччина має 43 газосховища об'ємом 18,9 млрд. куб. м [5].

Україна належить до країн частково забезпечених традиційними видами первинної енергії, а отже змушена вдаватися до їх імпорту. Рівень енергозалежності України (питома частка імпорту у загальній структурі споживання) є середньоєвропейським і має тенденцію до зменшення (з 60,7% у 2004 році до 54,8% у 2005 році), але він характеризується відсутністю диверсифікації джерел постачання енергоносіїв, насамперед нафти, природного газу та ядерного палива. За рахунок власного видобутку викопного органічного палива Україна може забезпечити свої потреби лише частково: – з нафти – на 10-12%; – з природного газу – на 20-25%; з вугілля – на 85-90%. Значного збільшення енергоресурсів у перспективі в країні не прогнозується. Основний власний енергоносієй – вугілля, ресурси якого складають 117,1 млрд. т, яких вистачить на 450-500 років [8].

Значне підвищення цін на природний газ і нафту, обмеженість їх власних запасів, наявність проблем із зовнішніми поставками енергоносіїв, низька ефективність використання палива на теплових електростанціях та повільні темпи реструктуризації й оновлення вуглевидобувної галузі призводять до того, що енергетична система України скоро почне зазнавати дефіцит в органічному енергетичному паливі.

Подальший розвиток галузей економіки України потребує проведення активної енергозберігаючої політики і при використанні нафтопродуктів – бензину, дизельного палива. Найважливіше – зменшити використання нафтопродуктів транспортними засобами, які витрачають більшу частину дизельного палива та бензину.

Промисловість споживає 35% всіх енергоресурсів в Україні. Найбільшими споживачами ПЕР є гірничо-металургійний комплекс, хімічна й нафтохімічна промисловість.

Щорічна потреба в ПЕР машинобудівного комплексу України становить приблизно 4,5–5,0 млн. тонн умовного палива (т.у.п.). Основні його споживачі - плавильні, нагрівальні й термічні печі, сушарки, ковальсько-пресове й гальванічне устаткування, компресори, зварювальні агрегати й т.п. У той же час потенціал енергозбереження в машинобудівному комплексі оцінюється в 25 - 30% до суми щорічного споживання [5].

На рис. 4 наведено порівняння енергоємності за галузями України та країн ЄС [15].

Аналіз рівнів енергоспоживання в машинобудівній галузі показує, що галузь має у своєму розпорядженні істотні резерви підвищення ефективності використання енергії. Складність завдань, що виникають при вирішенні проблеми зниження енерговитрат, у чималому ступені обумовлена великою номенклатурою продукції, що випускається, а також відсутністю нормативної бази витрат енергоресурсів на випуск продукції та недостатністю знань по енергоємності технологічних процесів, особливо це стосується машинобудівного виробництва. На сучасному етапі машинобудування

характеризується широким використанням всіх видів енергії за рахунок різних енергоносіїв: електроенергії, пари, гарячої води, рідкого, газоподібного й твердого палива [10; 11]. На частку електроенергії припадає близько 24%, палива - 38%, теплоенергії - 38%. На технологічні цілі в машинобудуванні витрачається 10-15% споживаної енергії. Рівень електрифікації в машинобудуванні вище, ніж у промисловості в цілому, причому більше половини електроенергії використовується в механічних процесах.

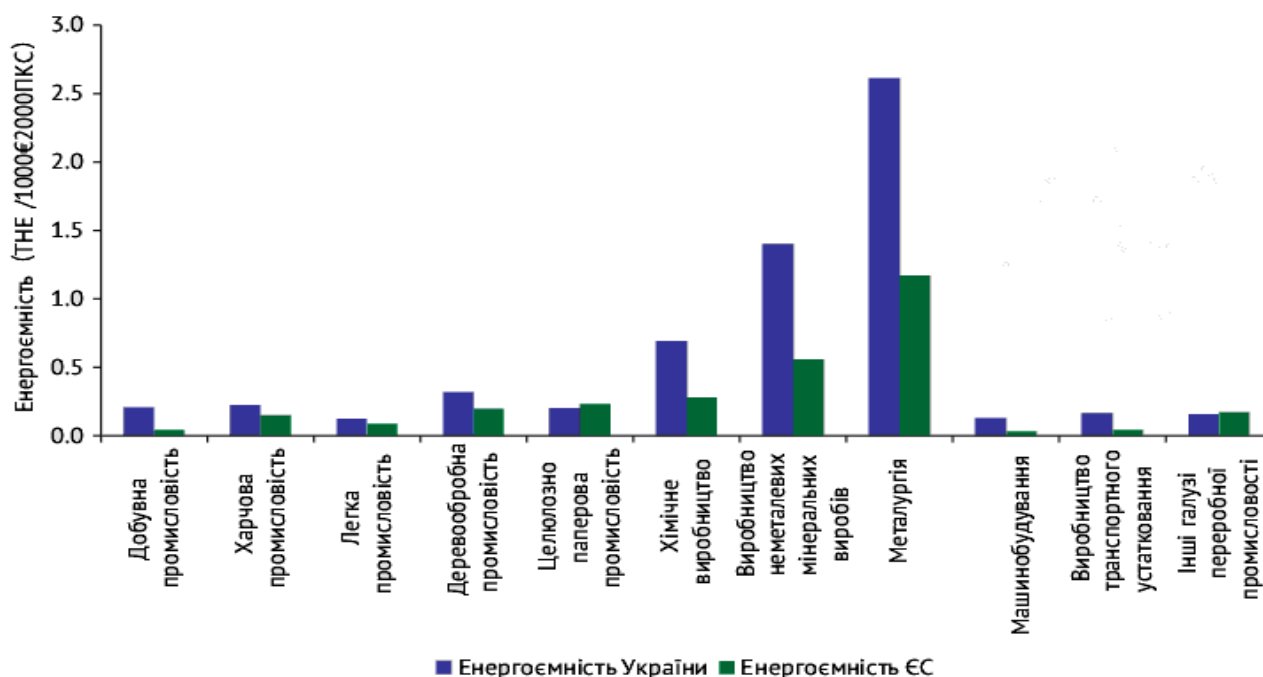

Рис. 3. Енергоємність галузей промисловості України та країн ЄС у 2011 р.

Джерело: [15]

На основі досвіду розвинених закордонних країн в Україні питання енергозбереження вирішується за рахунок проведення організаційних заходів на промислових підприємствах: проводиться контрольне обстеження енергоспоживання всіх великих споживачів енергії, окремих цехів і всього підприємства. Правильна організація обліку енергоспоживання дозволяє заощаджувати 5-10 % енергоресурсів без додаткових заходів; розробляються й впроваджуються заходи щодо скорочення споживання енергоресурсів. Потенційні можливості енергозбереження також закладені в стратегії експлуатації й технічного обслуговування, у стратегії модернізації устаткування й технологічних процесів, у стратегії заміни існуючого устаткування на нове менш енергоємне й впровадження нових технологій.

Підприємства вітчизняного машинобудування територіально зосереджені в усіх областях. Виходячи з територіальної спеціалізації та комплексного економічного розвитку, в Україні сформувалося сім машинобудівних районів. Особливо слід виділити Харківський регіон зі спеціалізацією на енергетичному, транспортному, тракторному, сільськогосподарському машинобудуванні та випуску електротехніки та приладів [1, с. 74].

Незважаючи на зменшення випуску промислової продукції в Харківській області на 1,9% у січні 2013 року порівняно січнем попереднього року, більшість машинобудівних підприємств Харківщини продемонстрували стабільну роботу та збільшення випуску продукції у 2013 році на 14 – 28 відсотків порівняно з попереднім періодом за рахунок зростання обсягів замовлень, розширення існуючих і освоєння нових ринків збуту, диверсифікації виробництва, впровадження новітніх технологій, випуску конкурентоспроможної продукції [2]. Середньооблікова чисельність штатних працівників у галузі становить 71 тис. осіб, або 39,7% від загальної чисельності у промисловості, обсяг реалізованої продукції машинобудування складає близько п'ятої частини загального обсягу реалізації промислової продукції області (рис.1).

Експортний потенціал машинобудівних підприємств регіону враховує широкі ринки збуту. Близько 40% експорту продукції припадає на Росію. Також машинобудування Харківщини демонструє співпрацю з Казахстаном, освоєння нових ринків збуту в Індії та Алжирі, постачання продукції до Болгарії, Молдови, Латвії, Литви, Німеччини, Аргентини та інших. Продукція області неодноразово отримувала нагороди на вітчизняних та міжнародних конкурсах якості з метою поліпшенню інвестиційного клімату. За I півріччя 2011р. найбільші залучення інвестицій в основний капітал відбулися у виробництві машин та устаткування – 163 млн. грн., що у 1,5 рази перевищує обсяги інвестицій відповідного періоду минулого року [2].

Отже, за останні роки в машинобудуванні Харківської області відбувається збільшення обсягів замовлень, зростання експортних поставок, активне залучення інвестицій в галузь, високий технічний рівень основних засобів провідних підприємств. Проте, фінансовий стан виробників дає підстави вважати, що існує необхідність оптимізації структури капіталу, вдосконалення системи управління виробничими ресурсами та запасами підприємства, а також слід зменшити собівартість продукції, що висуває на передній план питання заощадження енергетичних матеріалів.

Відповідно до «Програми підвищення енергоефективності та зменшення споживання енергоресурсів по Харківській області на 2010-2014 роки», у господарському комплексі та бюджетній сфері області впроваджено 2056 енергозберігаючих заходів. На виконання цих заходів витрачено 192515,7 тис. грн, в тому числі власних коштів підприємств – 136542,93 тис. грн; коштів місцевого бюджету – 37746,18 тис. грн; державного бюджету – 845,7 тис. грн; інших джерел – 17380,86 тис. грн. Внаслідок впровадження організаційно-технічних заходів відповідно до програм з енергозбереження по Харківській області за 2013 рік всього зекономлено 299,014 тис. т.у.п. (табл. 1.)

Таблиця 1

**Результати впровадження в Харківській області енергозберігаючих заходів
впродовж 2010-2013 рр.**

Показник	Рік			
	2010	2011	2012	2013
Заощаджено за джерелами енергії				
природного газу млн. м ³	40,58	67,66	80,98	69,69
електроенергії, млн. кВт год.	114,443	122,906	122,81	426,38
теплової енергії тис. Гкал	502,919	388,415	572,85	54,19
вугілля тис. т	10,244	34,422	10,48	0,39
нафтопродукти тис. т.	30,74	19,33214	13,30	2,11
Всього зекономлено тис. т.у.п	221,67	229,105	257,03	299,01
Заощаджено, млн. грн.	215,739	248,220	132,520	118,753

Щодо окремих прикладів впровадження енергозберігаючих технологій, то машинобудівні підприємства демонструють стабільну активність, намагаючись знизити споживання енергоносіїв, не знижуючи при цьому параметрів виробництва.

Так, на ПАТ «Харківський тракторний завод» завдяки монтажу системи автономного опалення протягом 2007-2010 рр. витрати на теплоносії знизилися більш ніж на 30%.

На підприємстві «Енергомаш» (м. Харків) за рахунок скорочення споживання природного газу та електроенергії вдалося досягнути економії біля 4 млн. грн щорічно. Основний напрям інвестицій – заміна застарілого обладнання на нове, рівень енергоспоживання якого менший на 90% у порівнянні з існуючим рівнем. Додатково підприємство замінило також систему освітлення та електронагрівачі. Споживання природного газу скоротилося на 6 500 м³ на рік. А електроенергії – на 5900 МВт/год. Загальна сума інвестицій у розмірі 4 млн дол. США дозволила підприємству щорічно економити 0,4 млн. дол. США.

ПАТ «Вовчанський агрегатний завод» у рамках інвестиційного проекту «Створення нових виробничих потужностей машинобудівної продукції із впровадженням енергозберігаючих технологій» має намір завершити відновлення верстатного парку підприємства. Інноваційне високотехнологічне устаткування буде задіяне для серійного виробництва гідравлічних систем і систем керування літаків. Очікувана економія споживання енергоресурсів за період з 2014 по 2021р.р. - 12 760 000 грн при планованому збільшенні обсягів виробництва на 50-70%.

ДП «Чугувський авіаційний ремонтний завод» впроваджено енергозберігаючі заходи, завдяки реалізації вказаних енергозберігаючих заходів на кінець року підприємство очікує річну економію ПЕР, а саме: 200 тис. кВт/год. електричної енергії, 4000 м³ природного газу та 8000 м³ води.

ПАТ «Турбоатом» ввело в експлуатацію теплогенеруючу установку ГС-0,5. Передбачуваний річний виробіток тепла котельні складе 1650 Гкал, КПД – 85%. Впровадження нової установки дозволить знизити споживання природного газу до 200 000 м³ у рік.

Таким чином, кожне окреме підприємство, відповідно до рівня фінансового забезпечення та технологічних можливостей, створює умови для використання ресурсозберігаючих технологій. Проте проблема енергозбереження настільки актуальна та першочергова, що передавати її вирішення тільки на рівень підприємств не дуже обачливо з боку місцевих органів самоврядування. Постає питання необхідності координації дій окремих промислових підприємств на рівні регіону.

Цікаво зазначити, що, наприклад, у 2010 р., за розрахунками В.Ліра та У. Письменної, середня ціна 1 т.у.п. становила 2100 грн [3, с. 68], а у 2011 р. за розрахунками В.Безлепкіна, середня ціна енергоносіїв становила 2506,6 грн. / т.у.п. [4, с. 72]. Порівнюючи ці дані з даними, наведеними у таблиці 1, можна помітити, що питомі капітальні витрати на енергозбереження були подекуди вищими, ніж вартість енергоносіїв. Цей підхід покладений в основу державних програмних документів, де зазначається, що ціна

на енергоносії на рівні окремого підприємства ефективніше впливає на реалізацію енергозберігаючих заходів, ніж створення бюджетних та позабюджетних фондів енергозбереження.

Організаційно-економічний механізм державної підтримки окремих галузей, найбільшу питому вагу в складі яких займають приватизовані підприємства, включає такі елементи, як: фінансово-економічний аналіз; оцінка ролі підприємства, галузі в національній економіці та визначення економічної доцільності, форм і методів надання державної підтримки для здійснення реструктуризації або, навпаки, згортання та заміщення даної продукції імпортною; оцінка ступеня порушення законів економічної конкуренції, внаслідок яких утруднюється вільний перелив капіталу всередині країни; розробка державної програми підтримки галузі або окремих підприємств, у якій визначаються учасники, обсяги, джерела та графік фінансування; оцінка економічної ефективності реалізованої державної програми [12].

Висновки з даного дослідження. Енерговитратність вітчизняного промислового сектору створює проблеми для подальшого розвитку підприємств, а в умовах дефіциту зовнішніх поставок енергоресурсів ставить підприємства на межі виживання.

Достатньо високий рівень питомих капітальних витрат на енергозбереження (розраховано як відношення середньорічного обсягу фінансування відповідних заходів до річної економії органічного палива) свідчить про те, що в основному потенціал маловитратних заходів з підвищення енергоефективності вичерпано. Тому подальша реалізація програм з енергозбереження потребуватиме значних, у тому числі довгострокових, капіталовкладень. За таких умов рішення про впровадження енергоефективних заходів підприємства прийматимуть, зіставляючи ціну енергоносіїв та обсяги витрат, пов'язаних з їх економією. Якщо ціна перевищує витрати, виникає економічний ефект, величина якого дорівнює різниці між вартістю зекономлених енергоносіїв та витратами на енергозбереження.

Мінливість ринкових стимулів змушує активізувати зусилля щодо удосконалення інституціонального середовища енергозбереження в напрямі зміни підходів до енергоспоживання: від скорочення енергоспоживання до його здійснення на енергоощадній основі. Реалізація державних програм енергозбереження на рівні підприємства залежить насамперед від очікуваного економічного ефекту заходів з підвищення енергетичної ефективності. Необхідною умовою формування сприятливого для енергозбереження економічного середовища є нормалізація ціноутворення на енергоносії. Тому подальші дослідження щодо інституціональних засад реалізації програм енергозбереження мають вестися у напрямі створення ефективних інститутів державно-приватного партнерства, удосконалення нормативно-правових механізмів державної політики у сфері енергозбереження.

Література

1. Єрмілов С.Ф. Державна політика енергоефективності в українському та європейському контексті / С.Ф. Єрмілов // Економіка і прогнозування : науково-аналітичний журнал, Ін-т економіки та прогнозування НАНУ. – Київ, 2007. – № 2. – С. 27-42.
2. Зарицька О. Л. Економічне оцінювання інноваційної енергозберігаючої продукції підприємств машинобудування : автореферат дисертації кандидата економічних наук : 08.00.04 / О.Л. Зарицька; Національний університет "Львівська політехніка". – Л., 2010. – 24 с.
3. Костін Ю.Д. Цінові чинники енергозбереження на підприємствах ПЕК / Ю.Д. Костін, В.М. Безлепкін // Вісник економічної науки України. – 2012. – №1. – С. 70-73
4. Лір В.Е. Економічний механізм реалізації політики енергоефективності в Україні : монографія / В.Е. Лір, У.Є. Письменна; НАН України, Ін-т економіки та прогнозування. – К. : 2010. – 208 с.
5. Переосмислюючи стратегію розвитку : Національна доповідь з питань реалізації державної політики у сфері енергоефективності за 2010-11 роки / М. Пашкевич, В. Григоровський, В.Гавриленко, О. Запорожець, Я. Мовчан [та ін.] – К. :, Держенергоефективності-НАУ- LAT & K, 2012. – 280 с.
6. Салашенко Т.И. Стратегическая карта как инструмент операционализации стратегии энергоэффективности промышленности региона / Т.И. Салашенко // Экономика развития. Издательство Харьковский национальный экономический университет. – 2012. – № 1-61. – С. 19–24.
7. Суходоля О.М. Енергоемність валового внутрішнього продукту: тенденції та чинники впливу / Суходоля О.М. // Зб.наук. пр. Національної академії державного управління при Президенті України. – 2003. – № 2. – С. 140–149.
8. Україна. Огляд енергетичної політики, 2006 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://esco-ecosys.narod.ru/2007_1/art148.htm
9. Шапочка М. К. Перспективи функціонування гідроенергетики України як альтернативного джерела енергії / М. К. Шапочка, С. А. Прийменко // Вісник Сумського державного університету. Серія Економіка. – 2011. – №1. – С. 40–44.
10. EU energy and transport in figures 2010. Statistical Pocketbook. European Commission [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ec.europa.eu/energy/publications/statistics/doc/2010_energy_transport_figures.pdf
11. Key World Energy Statistics 2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.iea.org/textbase/nppdf/free/2011/key_world_energy_stats.pdf.

References

1. Ermilov, S.F. (2007), "State energy efficiency policy in Ukrainian and European context", *Ekonomika i prohozuvannia*, no. 2, pp. 27-42.
2. Zarytska, O.L. (2010), Economic evaluation of innovative energy saving products of mechanical engineering : Thesis abstract of Cand. Sc. (Econ.), 08.00.04, National University "Lviv Polytechnic", Lviv, Ukraine, 24 p.
3. Kostin, Yu.D., Bezlepkin, V.M. (2012), "Price factors on energy saving to the FEC enterprises", *Visnuk ekonomichnoi nauky Ukrainy*, no. 1, pp. 70-73.
4. Lir, V.E. and Pysmenna, U.Ye. (2010), *Ekonomichniy mekhanizm realizatsii polityky enerhoefektyvnosti v Ukraini* [Economic mechanism for implementing energy efficiency policy in Ukraine], monograph, NAN Ukrainy, in-t ekonomiky ta prohozuvannia, Kyiv, Ukraine, 208 p
5. Pashkevych, M., Hryhorovskiy, V., Havrylenko, V., Zaporozhez, O., Movchan, Ya. etc. (2012), *Pereosmysliuuchy stratehiiu rozvytku : Natsionalna dopovid z pytan realizatsii derzhavnoi polityky u sferi enerhoefektyvnosti za 2010-11 roky* [Rethinking development strategy: National report about realization of government policy in the sphere of energy effectiveness during 2010-2011years], Derzhenerhoefektyvnosti-NAU- LAT & K, Kyiv, Ukraine, 280 p.
6. Salashenko, T.I. (2012), "Strategy map as a tool to operationalize the strategy of energy efficiency industry in the region", *Ekonomika rozvitiya*, no.1-61, pp. 19-24.
7. Sukhodolia, O.M. (2003), "The energy intensity of gross domestic product: trends and factors influencing", *Zb.nauk. pr. Natsionalnoi akademii derzhavnoho upravlinnia pry Prezydentovi Ukrainy*, no. 2, pp. 140-149.
8. "Ukraine. Energy policy review, 2006", available at: http://esco-ecosys.narod.ru/2007_1/art148.htm
9. Shapochka, M.K. and Pryimenko, S.A. (2011), "Prospects of functioning of hydropower Ukraine as an alternative energy source", *Visnyk Sumskoho derzhavnoho universytetu. Seriya Ekonomika*, no. 1, pp. 40-44.
10. EU energy and transport in figures 2010. Statistical Pocketbook. European Commission, available at: http://ec.europa.eu/energy/publications/statistics/doc/2010_energy_transport_figures.pdf
11. Key World Energy Statistics 2011, available at: http://iea.org/textbase/nppdf/free/2011/key_world_energy_stats.pdf.

УДК 369.014

Гордей О.Д.,
д.е.н., доцент, професор кафедри фінансів
Національний університет державної
податкової служби України

ПРІОРИТЕТИ РЕАЛІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ: СВІТОГЛЯДНИЙ ПІДХІД

Hordei O.D.,
dr.sc.(econ.), assoc. prof., professor of the department of finance,
National University of State Tax Service of Ukraine

THE PRIORITIES FOR IMPLEMENTATION OF SOCIAL AND ECONOMIC POLICY OF THE STATE: THE WORLDVIEW APPROACH

Постановка проблеми. Обґрунтоване вирішення фінансових проблем, починаючи від об'єктивної оцінки державної соціально-економічної політики і завершуючи основами життєдіяльності окремих домогосподарств, необхідно розпочинати з оцінки рівня життя соціальних верств суспільства. Для цього потрібно досліджувати історичні передумови виникнення та сучасний стан змісту найважливіших соціально-економічних категорій, до яких належить рівень життя населення.

Відповідно, кінцевою метою соціально-економічного розвитку будь-якої країни та її регіонів є підвищення рівня життя своїх громадян. Темпи економічного зростання є пріоритетними в оцінці рівня життя населення за умови ефективного розподілу фінансових ресурсів через Державний бюджет України. Одним з основних завдань соціально-економічної політики є зменшення нерівності серед громадян суспільства, яке як в Україні, так і в країнах Європи набуває загрозливих розмірів. Відтак, ефективність проведення даної політики передбачає поступове підвищення рівня життя населення за